

Restaurering av Skärjån

Länsstyrelsen Gävleborg | 010-225 10 00 | gavleborg@lansstyrelsen.se

Skärjån | Gävle och Söderhamns kommun| Haro 49

Skärjån vid vårflod, fotograf Peter Ståhl Länsstyrelsen

Projektområde

Skärjån är på en sträcka av ca 7 km mellan sjön Stor-Skärjan i väster till Axmar Bruk i öster i Gävle och Söderhamns kommun naturreservat och ett Natura 2000-område enligt habitat-direktivet. Av reservatsbeskrivningen framgår att ån är ett av länets mest värdefulla kustmynnande, strömmande vattendrag med omgivande lövrika strandskogar. Skärjån har en sydlig prägel och vissa arter växer här längre norrut än vanligt. Ett exempel är ormbunken Safsa som kan påträffas i det strömmande vattnet. Den har här sin nordligaste förekomst i Europa. I ån lever både sällsynta arter och arter som är känsliga för föroreningar eller försurning. Här finns flodpärlmussla (utdöende bestånd) och olika dagsländor. I strandskogarna förekommer flera arter av taggsvampar. På asp och ask i reservatet kan du hitta skyddsvärda arter som korallblylav, stor aspticka och skinnlav. Fåglar som stjärtmes, gråspett och mindre hackspett trivs i området eftersom de är beroende av lövrik skog. Det finns även intressant kulturmiljö i området, bland annat lämningar från ett sågverk, flottning och järnfram-ställning. Ån mynnar i Axmar bruk som är ett kulturresevat och ett attraktivt besöksmål i Gävle kommun. I ån finns ett bestånd av öring som på grund av vattenreglering för kraftproduktion är på gränsen till utslaget.

Länsstyrelserna

Projektet omfattar restaurering av rensade sträckor i de delar av Skärjån som utgör Natura 2000-område och naturreservat. Även dammar/dammrester och vägtrummor i vattendraget med biflöden som utgör vandringshinder kommer att åtgärdas inom projektet.

Sedan lång tid sker en överledning av vatten från Skärjåns vattensystem till Hamrångeåns (Haro 50) för kraftproduktion, vilken planeras att avvecklas i samband med omprovningen för moderna miljövillkor för vattenkraften och den nationella planen för detta (NAP).

Orsak till åtgärder

Skärjån är ett skyddat vattendrag med höga och unika natur- och kulturmiljövärden. Naturvärden och vattenmiljön har dock skadats av den överledning som sker från Skärjån till Hamrångeån för kraftproduktion. Ån är också påverkad av rensningar för flottningen, uppförda dammar för olika ändamål och vägtrummor. Ån har i olika omgångar restaurerats av Söderhamns kommun och den lokala fiskevårdsföreningen. Mycket arbete återstår och en del av tidigare utförda åtgärder behöver justeras utifrån dagens kunskap om restaurering av vattendrag. Genomförda inventeringar och elfisken visar bland annat på att åns bestånd av flodpärlmussla och öring är starkt hotade.

För flera av de naturtyper och arter som ska bevaras i Natura 2000-området Skärjån är bevarandetillståndet inte gynnsamt. Det gäller för Mindre vattendrag 3260, Svåmlövskog 91E0, och flodpärlmussla1029.

Vattenförekomsterna i Skärjån uppnår heller inte miljö kvalitetsnormen god ekologisk status med avseende på hydrologisk regim. Den eller de parametrar som har sämst status styr klassningen. För Skärjåsystemet innebär överledningen av vatten till Hamrångeån att parametern volymsavvikelse i vattendrag och därmed att kvalitetsfaktorn hydrologisk regim i vattendrag får otillfredsställande status för berörda vattenförekomster.

I samband med planerad avveckling av överledningen av vatten från Skärjån till Hamrångeån inom ramen för kommande provning för moderna miljövillkor för vattenkraften finns förutsättningar för betydande förbättringar av miljön i Skärjån. Den viktigaste åtgärden i Skärjån är en avveckling av den vattenöverledning som sker från Tönnebrosjön till Viksjön i kombination med restaureringen av rensade sträckor i Skärjån. När livsmiljöerna har förbättrats finns även ett behov av aktiva åtgärder för återetablering av tidigare livskraftiga bestånd av öring och flodpärlmussla.

Vad vi vill förbättra

Utanför detta projekt vill vi först säkerställa en naturlig flödesregim i Skärjån genom en avveckling av vattenöverledningen från Skärjån. Målet är sedan att återskapa vattendragets naturliga miljö- och strömförhållande och knyta ihop ån med den omgivande miljön.

Vi vill återskapa bra strömhabitat för bland annat öring och flodpärlmussla. Vi vill ta bort rensvallar så att kontakten mellan strand- och vattenmiljöer återknytas samtidigt som vattendraget ges möjlighet att bredda och svämma på ett naturligt sätt. Stängda inlopp till sidofårar ska öppnas upp så att även dessa åter kan bli en fungerande vattenmiljö för det naturliga djur- och växtlivet i Skärjån. Vi vill återskapa lämpliga lekområden för öring och aktivt återintroducera öring och flodpärlmussla i vattendraget eftersom dessa bestånd idag är så pass svaga att det bedöms krävas. Vi vill åtgärda alla kvarvarande partiella vandringshinder i vattendraget t ex bristfälliga trummor och dammrester för att säkerställa fri vandringshinder vid alla flöden i vattendraget. Genom detta vill vi uppnå gynnsam bevarandestatus för alla utpekade naturtyper och arter i Natura 2000-området och god ekologisk status för vattenförekomster i Skärjån.

Planerade åtgärder och aktiviteter

En restaureringsplan för Skärjån har tagits fram under 2019 av fiskevårdstjänst Peter Hallgren AB baserad på genomförda inventeringar i Skärjån. Detta projekt som medel söks för omfattar föreslagna åtgärder i den restaureringsplanen för de delar av Skärjån som utgör Natura 2000-område och naturreservat. Huvuddelen av åtgärderna består av maskinell, konventionell biotoprestaurering av i första hand 20 åtgärdssträckor med en sammanlagd längd på 3,8 km. I vissa områden kommer block och lekgrus tillföras utifrån och manuell biotopvård genomförs i första hand i viktiga sidofårar.

För förbättrad vandring kommer fyra sjöutlopp att justeras genom uppbyggnad med block nedanför. Två fördämningar kommer att rivs för att öppna två förgreningar till större sidofårar. För vägundergångar behöver trummor bytas av fiskvandringsskäl på två platser, samt bytas eller kompletteras av andra anledningar på tre ytterligare platser

För återintroduktion av öring kommer yngel i minsta möjliga stadie (när gulesäcken är förbrukad och ynglen simfärdiga) att sättas ut från odlad havsöring i utvalda färdigrestaurerade områden.

För återintroduktion av flodpärlmussla från starka populationer i närområdet. kommer flytt och sumpning av musslor genomföras.

Planerad uppföljning

Åtgärderna kommer att följas upp genom inventering av musslor, bottenfauna och elfisken för jämförelse med tidigare utförda inventeringar och elfisken. Det behöver ske under period på minst fem år efter genomförda åtgärder. Uppföljningen samordnas också i tillämpliga delar med den uppföljning som genomförs för Natura 2000-området Skärjån (SE0630179) och naturreservatet Skärjån (NVR-id 21-2014014).

I samverkan med

För åtgärder efter Skärjån finns det sedan flera år tillbaka en etablerad arbetsgrupp med representanter från Stora-Enso skog AB (dominerade markägare) Söderhamns Kommun, Trafikverket, Ljusne Flugfiskeklubb och Axmar bruk samfällighetsförening (förvaltare av fisket), Gävle kommun och samt Föreningen hyttan i Axmar bruk. Ursprunget till denna grupp är Stora-Ensos arbete med vattenlandskap för Skärjån. Flera biotopåtgärder har utförts av Stora-Enso och de har också bekostade framtagandet av restaureringsplanen för Skärjån. Detta projekt kommer ske i nära samarbete med dessa aktörer. För åtgärder i Skärjån enligt restaureringsplanen utanför de skyddade områdena som detta projekt avser är Stora-Enso trolig huvudman och finansiär.

Länkar

<https://www.lansstyrelsen.se/gavleborg/miljo-och-vatten/vattenverksamhet/vagledning-for-olika-vattenverksamheter/restaurering-av-sjoar-och-vattendrag.html>